

CIELE (73) *sb n*

e jasne.

sg N cielę (24). ◊ *G* cielęcica (2). ◊ *D* cielęciu (1). ◊ *A* cielę (9). ◊ *I* cielęci(e)m (5). ◊ *L* cielęciu (1). ◊ *pl N* cielęta (8). ◊ *G* cieląt (7). ◊ *A* cielęta (9). ◊ *I* cielęty (7).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z tych samych przykładów) – XVIII w.

1. Potomek krowy (w wieku do kilku miesięcy); vitulus Murm, Mymer¹, Mącz, Calep, PolAnt, Vulg, Cn; filius bovis (vaccae) PolAnt (69) : On obrociwłzy fie k cielęciu/ Dziękuięc ia twemu łzcześciu: Dla ciebiec me cielętko/ Pufzczono mię tako prętko. *BierEz Sv; ZapWar 1526 nr 2346; Murm 39; Mymer¹ 27v; Cielęcim albo iałowką młodego byczku a krowkę zową/ czo ielzczę przed rokiem/ albo mało daley FalZioł IV 13b; á tho iest polewka tłuſte⁸⁰ kurczęcia albo kapłona młodego/ z cielęcica tłuſtego FalZioł V 19b, *4a, IV 13b, 42c; SeklKat V2v; BielKom G4; GliczKsiąż H4v; RejWiz 10v, 12, 92v, 190v; Leop Mal 4/2; RejZwierz 58; BibRadz 1.Reg 6/7, 10, Is 11/6, Hebr 9/12, 19; niechciał ieść áz s przypędzenia od tey niewiaſty/ ktora mu dała chlebá/ y cielę tłuſte przeń zabiła BielKron 68, 63 [2 r.], 331, 340v [2 r.]; Foetura, Płód/ to yeſt yágnięta/ cielęta/ kurczęta y inſzych zwierząt młody płód. Mącz 133b, 500b; RejAp AA6v; BielSat D2; Pijány z niemem rowna fie bydlęcim/ Mogąc być wołem czyni fie cielęcim. RejZwierc 218, 6, 7; BudBib Gen 18/7, 8; CzechRozm 113v, 114; KochPs 40; BielRozm 26; Calep 1131b; V ludźi mądrych y rządnych nie chowaią krow pierwaſtek cieląt GostGosp 118, 16, 98, 110, 116, 118; WujNT Luc 15/23, 27, s. 259 [3 r.]; áliſci wefele/ dobramyſł/ zabić cielęta/ dawić bárány/ ieść mięſo/ y pić wino: Náiedzmy fie y nápiymy: iutro bowiem pomrzemy. PowodPr 74; KlonWor 23, 67; Tylkoć to głupie cielę v kołká tak wiążą Aby łpokoynie ſtało/ tak mu w grodzey każą ZbylPrzyg A2.*

Przysłowia: Yáko ono mowią: Cyelęcim wyiechawłſy á wołem zaś do domu fie wroćić. *GliczKsiąż Nv.*

Wolála by mogła Kaniá być Sokołem/ Tákież cielę Ieleniem á niź proſtym wołem. *RejWiz 65.*
Ták fie iedno obraca by cielę v kołká. *RejWiz 166v.*

Wyrażenie: »krowa od cielęcica« = *krowa wkrótce po ocieleniu (2):* A przethoż teraz łprawćie nowy woz á dwie krowie od cieląt [*et duas vaccas lactantes*]/ na ktorych nie poſtało iarzmo/ záprzężćie weń *BibRadz 1.Reg 6/7, l.Reg 6/10.*

Zwrot: »jako cielę ryczeć« (3): A drugi zá nim łtoiąc iáko cielę ryczy/ A zda mu fie iż weſoł á iż pięknie krzyczy. *RejWiz 16v; RejZwierc 62, 218.*

Przen (3) :

a) Potężny, silny nieprzyjaciel (1) : Roſproſzywłſzy zebranie kopiynikow/ zbor moczow miedzy cielęty narodow/ vniży fie zvlómkámi ſrebrnymi/ rozegnawłſzy narody woien prágnące. *BudBib Ps 67/31.*

b) O człowieku nierozgarniętym, niemrawym (1) : Brutus — Bezrozumni, czieleń, nieuk. *Calep 140b.*

c) Wyrażenie: »ryczące cielę« = *człowiek niezadowolony, gardłujący (1) :* namniey fie ná ryczące cielęta nieogłdaiąc. Bo kto kiedy ludźiom ięzyki zwiąże? *LatHar 513.*

2. Posąg byka czczony jako bóstwo (1) :

Zwrot: »uczynić cielę« (1): Vczynili ćielę [*fecerent vitulum*] ná Chorewie/ y kłániáli fię odlewaniu (fwe mu.) *BudBib Ps* 106/19.

3. Zestawienie: »morskie cielę« = *Phoca vitulina L. (Rost)*; *foka*; *phoca Murm, Mymer¹, BartBydg, Cn*; *vitulus marinus Murm, BartBydg, Cn*; *phoce, marinus bos Cn (3)* : *Phoca vitulus marinus ein merkalp Morfkye cyelę. Murm 92; Mymer¹ 37v; Phoca, piscis, vitulus marinus, cyelyą [błędnie zamiast: morskie cielę] BartBydg 114b.*

Synonim: **1.** *byczek*; **3.** »pies morski«.

Cf **CIELEC, CIOŁAK, CIOŁEK, [CIOŁKA]**

MM